

ВІДГУК
про дисертаційне дослідження Косінської Наталії Леонідівни
«Методика формування сценічно-образної культури майбутніх
вчителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки», подане
на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
011 – Науки про освіту (Освітні, педагогічні науки)

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми дослідження та її наукова затребуваність.

Актуальність звернення Наталії Косінської до обраної проблеми на рівні дисертаційного дослідження не викликає сумніву з багатьох причин. *По-перше*, це пов'язано з необхідністю, у межах реформування професійної мистецької освіти, наукового переосмислення й більш широкого бачення мети і завдань підготовки сучасного фахівця-музиканта та його готовності до інноваційних перетворень у багатоаспектній музично-педагогічній діяльності. *По-друге*, індивідуалізація фахового розвитку й професійного зростання на засадах міждисциплінарності й полікультурного діалогу передбачає набуття майбутнім педагогом-музикантом затребуваних для сьогодення професійних компетентностей, серед яких сценічно-образна культура стає особливо значущою, оскільки зумовлює гартування вокально-педагогічної майстерності, аристизму, інтерпретаційних умінь задля ефективної самореалізації фахівця у практичній професійний діяльності. *По-третє*, представлене до захисту дисертаційне дослідження відповідає тематичному плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичного мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка «Розвиток духовного потенціалу особистості в неперервній мистецькій освіті» (реєстраційний номер 0116U003993), а науковий доробок здобувачки безперечно може стати вагомим підґрунтям у професійному саморозвитку, самовираженні і духовному-культурному сходженні майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Своєчасність дослідження проблеми формування сценічно-образної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва підтверджується низкою суперечностей, на яких слушно акцентує дисерантка й котрі дійсно посилюють значущість звернення до окресленої проблеми. А саме: між сучасним станом фахової підготовки майбутнього педагога-музиканта та вимогами до його фахової компетентності у ретрансляції мистецького досвіду в умовах закладу освіти; потребою підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до використання потенціалу театрального і вокального мистецтва у професійній діяльності та відсутністю методики формування сценічно-образної культури майбутнього фахівця; необхідністю опанування методами інтерпретаційного аналізу у процесі вокальної підготовки та дискретністю формування сценічної, вокальної й інтерпретаційної майстерності у декодуванні, сприйманні та інтерпретації музичних образів.

Доцільність досліджуваної проблеми зумовлена й тим, що вищезазначені вимоги до професійної підготовки вчителів музичного мистецтва саме у процесі вокальної підготовки зумовлюють потребу у суттєвому вдосконаленні її змісту, форм, методів, технологій, навчально-методичного забезпечення, збагаченні теоретичних знань та набутті відповідних фахових компетенцій на основі міждисциплінарної взаємодії, використання синтезу мистецтв, актуалізації світового і національного мистецького досвіду.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків дослідження їх достовірність та повнота викладу в опублікованих працях

Експертиза дисертації дає підстави стверджувати, що основні наукові положення щодо: сутності, феноменології, структури, критеріїв і показників вияву рівнів сформованості досліджуваної категорії; обраних наукових підходів і принципів організації наукового пошуку; особливостей та педагогічних умов її формування, а також запропонована авторкою методика формування сценічно-образної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, викладено логічно і переконливо.

Висновки щодо ефективності застосування методики формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки та рекомендації щодо її впровадження у фахову підготовку студентів музично-педагогічних факультетів ЗВО, підтвердженні результатами перевірки її змістово-методичного забезпечення під час експериментальної роботи й ґрунтуються на результатах власних досліджень здобувачки.

Маємо засвідчити, що науковий апарат дисертаційного дослідження сформульовано досить кваліфіковано й відповідно до обраної теми. Коректно окреслено об'єкт і предмет дослідження, а мета і завдання в цілому погоджено зі структурою та висновками дослідження.

Дослідницький пошук Наталії Косінської було сконцентровано на теоретичному обґрунтуванні феномену сценічно-образної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва та експериментальній перевірці педагогічних умов й методичного забезпечення процесу його формування у процесі вокальної підготовки студентів-музикантів за рахунок розв'язання висунутих здобувачкою завдань, результатом чого стало підтвердження ефективності запропонованого авторкою наукового доробку.

Підтвердженням достовірності результатів та висновків проведенного дослідження є вдалий симбіоз результатів теоретичної бази дослідження та практично напрацьованого експериментального досвіду, а також комплекс застосованих теоретичних, емпіричних та математико-статистичних методів. Детальне вивчення дослідницею характерологічних ознак досліджуваного феномену з позицій провідних положень філософії мистецької і педагогічної освіти, психологічних зasad професійного розвитку вчителя; сучасних концепцій

професійної мистецької освіти; наукового й навчально-методичного доробку з основ вокальної педагогіки, театральної педагогіки і сценічної майстерності, проблем формування фахових компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва, дозволило їй скоректувати напрям наукових розвідок та спрогнозувати наукові результати дослідницького пошуку, які відображені у 31 публікації автора, серед яких 9 статей у наукових фахових виданнях України, 8 статей – у наукометричних виданнях, 1 стаття у наукометричному виданні Scopus, 5 - у зарубіжних виданнях, 8 – у збірниках апробаційного характеру.

На особливу увагу заслуговує ґрунтовність представленого у *науковій новизні* науково-методичного доробку дисертації, підтвердженої як основними положеннями дисертації, так і її змістом в цілому та описано автором у переліку здобутків, що отримано *вперше* й у позиціях, де *удосконалено* зміст, форми та методи вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та набули *подальшого розвитку* наукові положення щодо професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та формування у них сценічно-образної культури.

Спрямованість науково-практичних конференцій, де відбулася апробація матеріалів дисертації, характер статей дисертантки, в яких відображені основні положення і результати проведеного дослідження, зумовили належну апробацію та підтвердили, що рецензована робота є самостійною науковою працею й має завершений характер.

Основні положення дисертації, подані у теоретичних висновках та результатах експериментальної перевірки методики формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки, без сумніву складають *практичну цінність* й можуть бути використаними для удосконалення як фахової підготовки майбутніх фахівців-музикантів, так і під час підвищення кваліфікації учителів-практиків в інститутах післядипломної педагогічної освіти.

Вірогідність і достовірність результатів дослідження підтверджено обґрунтованістю вихідних теоретико-методологічних положень, цілісністю та системністю їхнього аналізу, застосуванням під час наукового пошуку різнопривневих підходів, принципів, інтерактивних методів й зокрема, технології *драмогерменевтики*, котрі сприяли отриманню адекватних результатів дослідження.

Зміст дисертації, її завершеність і оформлення

Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертаційного дослідження становить 293 сторінки (основна частина 255 сторінок, додатки на 38 сторінках). Список використаних джерел містить 317 найменувань, зокрема, 32 - зарубіжні видання іноземними мовами, 52 - електронні джерела. Робота містить 11 таблиць, 6 рисунків у основному тексті роботи.

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження її об'єкт і предмет, мету та завдання; представлено методологічну й теоретичну основи дослідження; окреслено методи наукового пошуку; аргументовано наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; відображені відомості про апробацію та впровадження основних положень дослідження; зазначено особистий внесок здобувачки у статті, опублікованій в наукометричному виданні Scopus.

Перший розділ присвячено дослідженню теоретичних аспектів проблеми формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, де здобувачка схарактеризувала стан дослідженості проблеми в теорії і практиці мистецької освіти, визначила зміст і структуру досліджуваного феномену, з'ясувала особливості його формування у процесі вокальної підготовки.

Спираючись на існуючий у науковому дискурсі вітчизняної й зарубіжної педагогіки теоретико-експериментальний досвід, здобувачка глибоко й послідовно проаналізувала в міждисциплінарному контексті генезу й з'ясувала сутність дотичних до ключової категорії понять («образ», «художній образ», «сценічний образ» та ін.). Екстраполюючи їх на передбачуване визначення поняття «сценічно-образна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва», дослідниця узагальнила витоки сценічного образу, який синтезував елементи музичного, театрального і хореографічного мистецтв у різні історичні періоди. Похвальним є те, що у контексті визначення сутності досліджуваного феномену, Н. Косінська здійснила не тільки прискіпливий дефінітивний аналіз її складових в опорі на концептуальні засади теорії культури, філософії освіти, професійної мистецької освіти, а й зосередилась на визначальних для подальшого наукового пошуку позиціях щодо взаємозв'язку культури і компетентності, сутності культури з проекцією на розвиток особистості через освіту, специфіки виявлення сценічно-образної культури майбутнього педагога-музиканта, високий рівень якої зумовлює його здатність до проєктування індивідуальної траєкторії власного професійного саморозвитку й самореалізації (1.1.)

Заслуговує на схвальну оцінку позиція Н. Косінської щодо визначення сутнісних характеристик та структури сценічно-образної культури (1.2). Системне й послідовне формування останньої, на її думку, стає ключовою умовою у формуванні інтегральних, загальних та фахових компетентностей сучасного педагога-музиканта. Виважений аналіз сутності досліджуваного феномену від загального (положення філософії освіти, філософії культури, герменевтичної теорії інтерпретації образу, інформаційно-семіотичної концепції культури, компетентнісного підходу до інтеріоризації культури особистості) до особливого (різновиди професійної культури фахівця-музиканта, зокрема: педагогічна, естетична, художня, музична, вокально-виконавська, вокально-педагогічна, сценічна, вокально-сценічна,) та однічного (виокремлення на тлі вищезазначеного симбіозу вокально-сценічної культури, котра, в опорі на вокально-

сценічну й акторську майстерність, дозволяє вчителю на основі авторського задуму відтворити сценічний образ), дозволив дисертантці обґрунтувати авторське визначення сценічно-образної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, сформованої у процесі вокальної підготовки та її структурні компоненти (мотиваційно-емпатійний, когнітивно-пізнавальний, творчо-діяльнісний).

У визначенні *особливостей* формування сценічно-образної культури вчителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки (1.3.) цілком слушним стало звернення дослідниці до дефінітивного аналізу базових понять, що визначають специфіку організації вокальної підготовки в умовах закладів вищої педагогічної освіти. До таких понять було віднесено поняття: «вокальне мистецтво», «виконавство», «вокальна підготовка», «вокаліст-інтерпретатор» тощо. Результатом поміркованого опрацювання значної кількості наукових праць з проблем теорії і практики вокальної підготовки вчителів музичного мистецтва є в опорі на власний досвід роботи у цьому напрямку, до особливостей формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки Н. Косінська віднесла: імпровізаційність, як здатність синтезовано виявляти сценічну, вокальну, інтерпретаційну майстерність; встановлення комунікативного зв'язку у контексті діалогової взаємодії у процесі освітньої комунікації; наявність міждисциплінарного контексту вокальної підготовки, що визначає взаємозв'язок різновидів мистецтва, теорії і практики різних наук, дисциплін; створення гедоністичного ефекту у процесі вокальної підготовки.

Особливий науковий інтерес викликає зміст матеріалів, представлених у другому розділі дисертації щодо методичного забезпечення процесу формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва. Цілком доречним стало окреслення здобувачкою наукових підходів та дидактичних принципів, що визначають зasadничі орієнтири формування сценічно-образної культури вчителя музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки (2.1.). Так, на слушну думку дослідниці, на ґрунті *культурологічного* підходу майбутній фахівець-музикант, опановуючи культурні надбання як цінності цивілізаційного розвитку, екстраполює їх на процес творчої, виконавської, інтерпретаційної, педагогічної діяльності, вивчаючи епістемологічний досвід культури і ретранслюючи його в освітній практиці. Застосування *аксіологічного підходу* дозволяє майбутньому вчителю музичного мистецтва, як вокалісту-інтерпретатору, формувати уявлення учнів про цінність музики, про акумульований у ній досвід людства і етносу, акцентуючи увагу на інтерпретаційних, вокальних уміннях, здатності до самовдосконалення.

Дослідниця наголошує, що розвитку найвагоміших якостей, що зумовлюють вияв високого рівня сценічно-образної культури, сприяє заличення майбутнього фахівця у сферу музичної образності, що акумулює ціннісне світосприйняття людства, етносу, окремого автора. Тож,

декодування образності творів музичного мистецтва пов'язане із застосуванням *герменевтичного підходу*, що потенційно передбачає розвиток емоційно-вольових якостей особистості, почуттєвих реакцій, інтуїтивного сприйняття, сценічних здібностей, акторської майстерності, емпатії, естетичної культури. Здобувачка підкреслює, що у процесі інтерпретації музичних образів збагачуються вокальні здібності, вокальна техніка, сценічні уміння, що в сукупності дозволяють інтерпретувати символи, образи творів з позиції мистецької вартості, цінності у духовному, творчому, етичному, естетичному поступі зростаючої особистості.

Застосування *особистісно зорієнтованого підходу* зумовлено необхідністю структурування змісту навчання, добір форм і методів з метою формування сценічно-образної культури, опанування культурного, мистецького досвіду, відібраного відповідно до цілей і процесуальних аспектів реалізації вокальної підготовки в опорі унікальність кожної особистості, її інтелектуальної та моральної свободи. З позиції *компетентнісного підходу* сценічно-образна культура вчителя музичного мистецтва є фаховою компетентністю, тож, її формування у процесі вокальної підготовки має передбачати застосування спектру форм і методів, що спрямовані на формування інтерпретаційних умінь, комунікативності, розвиток акторських здібностей тощо.

Екстраполяція сутнісних характеристик кожного з означених підходів на процес формування сценічно-образної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва під час вокальної підготовки зумовили ретельне опрацювання здобувачкою принципів (*загальнодидактичні*: зв'язку навчання з життям, науковості, цілісності, індивідуального підходу, особистісного цілепокладання, систематичності навчання та поєднання різних форм, методів і засобів навчання *i специфічні*: культурологізації та аксіологізації; єдності у розвитку вокальних умінь і акторської майстерності; рефлексивності; активності у процесі діалогічної взаємодії викладача і студентів), котрі склали методологічне підґрунтя авторської методики.

Безперечну науково-методичну цінність складає теоретично обґрунтована й апробована авторкою методика формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки (2.2.), котра передбачає використання спектру інтерактивних форм і методів, задля оновлення змісту вокальної підготовки на основі визначених методологічних підходів, загальнодидактичних і специфічних принципів й має *поетапний* характер (спонукально-мотиваційний, інформаційний та творчо-рефлексивний етапи). Головною метою запропонованої методики стало формування мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва щодо необхідності розвитку власної сценічно-образної культури, свідомої позиції з приводу

важливості формування вокальних, сценічних, інтерпретаційних умінь; поглиблення знань щодо сценічно-образної культури, ознайомлення з можливостями аналізу художньо-образної структури музичних творів на основі міждисциплінарного аналізу; формування умінь (вокальних, сценічних, інтерпретаційних), котрі характеризують ступінь володіння сценічно-образною культурою.

Дисертантка слушно наголошує, що досягнення поставленої мети уможливилось завдяки виконанню низки завдань, спрямованих на розвиток мотивації й ціннісних установок студентів щодо формування сценічно-образної культури шляхом залучення до різних форм і методів навчання для підвищення рівня вокальних умінь; особливостей формування зазначеної професійної якості та можливостей її практичного вияву у процесі педагогічної діяльності; формування сценічних та інтерпретаційних умінь задля здатності інтерпретувати, сценічно відтворювати образи творів, виявляючи акторську і виконавську майстерність; розвиток вокальної техніки, художньої виразності, комунікативності, емпатійності, експресії тощо задля впливу на почуття й інтелект учнів та здатності до об'єктивного самоаналізу власного рівня сценічно-образної культури.

Заслуговують на схвалення визначені дисертанткою *методи* формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки (упровадження змістових модулів, добір репертуару; віртуальні екскурсії, відбір відеотеки, бінарні лекції, концерти-лекції, ігрові методи, сценічно-виконавські вправи, семінари-дискусії, укладання глосарію, технологія драмогерменевтики, яка реалізується у межах вокально-сценічної студії шляхом виконання творчих проектів; метод театралізації, тренінг з акторської майстерності, сценічні етюди, майстер-класи, моделювання занять з музичного мистецтва для учнів тощо) та *форми* впровадження методики в аудиторні та позааудиторні заняття (лекції, семінари, індивідуальна робота, екскурсії тощо).

Студіювання дисертанткою теоретичних і практичних досягнень науковців щодо обґрунтування та апробації педагогічних умов формування певних професійних якостей та компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва (2.3.), дозволило їй визначити власні *педагогічні умови*, котрі забезпечили реалізацію поетапної методики формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва. До таких умов було віднесено: посилення гуманістичної функції змісту вокальної підготовки на основі реалізації ціннісних смислів музичного мистецтва; включення в процес вокальної підготовки інтерактивних методів з метою активізації творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва (музичності, імпровізаційності, здатності до художньої інтерпретації, вокальної майстерності, артистизму,

креативності); стимулювання творчої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва у соціокультурній вокальній діяльності). дозволили дійсно значно активізувати процес вокальної підготовки майбутніх фахівців, створити креативне інноваційне середовище, у якому відбувається ефективна діалогова взаємодія студентів, продукуються творчі проекти, збагачуються теорія і практика педагогіки мистецтва, мистецької освіти, підтвердженнем чого стала експериментальна робота здобувачки. Тож, маємо акцентувати, що прискіпливий аналіз та детальна розробка змістового контенту запропонованих педагогічних умов, дозволив здобувачці отримати міцну організаційно-процесуальну основу задля поступального впливу на розвиток кожного із компонентів структури досліджуваної якості за рахунок впровадження поетапної методики формування сценічно-образної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки.

Саме організації дослідно-експериментальної роботи з методики формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки присвячено *третій розділ* дисертації, де, перш за все, здобувачкою було представлено відповідно визначеніх у теоретичній частині роботи структурних компонентів досліджуваної якості, критерії, показники і рівні сформованості сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва (3.1.), котрі сприяли проведенню діагностичних зрізів під час констатувального експерименту, аналізу змін у динаміці сформованості сценічно-образної культури майбутніх учителів музики у ході формувального експерименту та характеристиці поетапності удосконалення означеної якості під час реалізації авторської методики.

Так, *мотиваційно-ціннісний критерій* визначає потребу майбутніх учителів музичного мистецтва у розвитку артистизму, комунікативності, емпатії, творчої активності, професійного удосконалення у педагогічній діяльності, а його *показниками* стали: потреба у формуванні сценічно-образної культури майбутніх фахівців у процесі вокальної підготовки; сформованість здатності до самооцінювання власної сценічно-образної культури; ступінь сформованості ціннісних орієнтацій щодо важливості формування визначеної професійної якості у процесі вокальної підготовки. *Когнітивно-інформаційний критерій* визначає наявний рівень знань щодо специфіки сценічно-образної культури, його *показниками* є: наявність знань про сутність сценічно-образної культури; міра володіння тезаурусом з питань сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки; сформованість здатності до збагачення знань щодо сценічно-образної культури на міждисциплінарній основі. *Діяльнісно-рефлексивний критерій* характеризує ступінь сформованості вокальних, сценічних, інтерпретаційних умінь, котрі забезпечують багатоаспектне трактування сценічного образу у майбутній професійній діяльності й визначається наступними *показниками*: міра

володіння вокальними уміннями майбутніх учителів музичного мистецтва; ступінь сформованості здатності до виявлення сценічних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки; наявність інтерпретаційних умінь у майбутніх учителів-музикантів.

На основі схарактеризованих критеріїв і показників Н. Косінська визначила *рівні* сформованості сценічно-образної культури майбутнього вчителя музики у процесі вокальної підготовки (низький, середній, високий), котрі стали індикаторами динаміки формування художньо-образної культури майбутніх вчителі-музикантів в процесі вокальної підготовки.

Розкриваючи зміст і етапи методики формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки (3.2.) відповідно визначених критеріїв, показників та рівнів вияву сформованості досліджуваного феномену на констатувальному етапі дослідно-експериментальної роботи, де брали участь 350 майбутніх фахівців, дослідницею було з'ясовано, що у більшості з них домінує репродуктивний рівень сформованості досліджуваної якості, а відтак, виникає потреба у впровадженні поетапної методики формування означеної якості.

Маємо зазначити, що на особливу увагу заслуговує авторська методика формування сценічно-образної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки, яка реалізовувалась дисертанткою упродовж трьох етапів (спонукально-мотиваційного, інформаційного і творчо-рефлексивного), кожен з яких був чітко організований, прискіпливо вивірений й спрямований на досягнення певної мети і завдань на основі відчутного збагачення змісту навчання, добору відповідних методів і форм формування означеної якості.

Результати формувального експерименту (3.3) засвідчили, що упродовж застосування авторської поетапної методики відбулося досить значне зростання рівнів сформованості сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки. За підсумками проведення формувального експерименту, низький рівень сформованості продемонстрували 13,21 % учасників експериментальних груп (на початковому діагностуванні – 71,70%), високий рівень – у 52,83% (було 5,66%). Кількість студентів із середнім рівнем сформованості досліджуваної якості в експериментальній групі збільшилася з 22,64% до 33,96%. Достовірність відмінностей характеристик зрівнювальних вибірок експериментальної та контрольної груп на формувальному етапі експерименту, була перевірена дослідницею за допомогою критерія Стьодента й склала 95%. Таким чином, маємо засвідчити, що, результати формувального експерименту підтвердили ефективність обґрутованих

педагогічних умов і методики формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки.

Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації

З огляду на зміст і висновки дисертації, достатню апробацію та досить ефективне впровадження результатів дослідження в освітній процес факультетів мистецтв вітчизняних ЗВО, вважаємо, що матеріали дисертаційного дослідження в цілому й запропонована авторкою поетапна методика формування сценічно-образної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки зокрема, що випробовувалась як у діяльності вокально-сценічної студії, так і через впровадження відповідних змістових модулів у програми з фахових дисциплін «Постановка голосу», «Вокальний клас», «Історія вокального мистецтва», дійсно здатні слугувати підґрунтам для удосконалення змісту професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва та можуть використовуватись під час підвищення кваліфікації вчителів-практиків, а також стати у нагоді інноваційно налаштованим здобувачам наукового ступеня доктора філософії.

Значущість отриманих результатів дослідження для науки і практики

До науково обґрунтованих результатів виконаного Наталією Косінською дослідження, котрі мають вагому наукову новизну й дають підстави кваліфікувати його як таке, що привносить нове розв'язання досліджуваної проблеми відносяться:

- *Авторська дефініція «сценічно-образна культура майбутніх учителів музичного мистецтва*, яка розглядається як інтегративна структурована якість (складається з мотиваційно-емпатійного, когнітивно-пізнавального, творчо-діяльнісного компонентів), що виявляється у спрямованості на опанування смислів музичних образів, використання їх ціннісного потенціалу, у розумінні проблем теорії і практики сценічної і вокальної інтерпретації музичних творів, у володінні акторськими, вокальними і герменевтичними уміннями та їх застосуванні у педагогічній діяльності;
- *Компонентна структура сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, критерії, показники та рівні* її сформованості у процесі вокальної підготовки;
- *Особливості формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва*, (імпровізаційність, комунікативність, міждисциплінарність, створення гедоністичного ефекту);
- *Авторська методика формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки*, що має поетапний характер (спонукально-мотиваційний, інформаційний та

творчо-рефлексивний етапи) є передбачає оновлення змісту вокальних дисциплін та використання інтерактивних форм та методів;

- *Педагогічні умови формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки*, котрі представлені посиленням гуманістичної функції змісту вокальної підготовки на основі реалізації ціннісних смислів музичного мистецтва; включенням у процес вокальної підготовки інтерактивних методів з метою активізації творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; стимулюванням творчої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва у соціокультурній вокальній діяльності.

Вагомою заслугою дисерантки є й те, що у межах проведеного дослідження набули подальшого розвитку наукові положення щодо професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та формування в них сценічно-образної культури, а також було удосконалено зміст, форми та методи вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

У цілому позитивно оцінюючи результати представленої Наталією Косінською дисертаційної роботи, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і побажання, що носять дискусійний характер:

1. З огляду на слухно представлений у дисертаційному дослідженні аналіз різновидів професійної культури педагога-музиканта у контексті єдності її музичної та педагогічної складових, варто було б більш глибоко вивчити праці вітчизняних науковців, які системно досліджували таку професійно-особистісну якість як педагогічна культура та визначити специфіку її прояву у вокальній підготовці.

2. Робота набула б ще більшої вартості, якби результатом аналізу категорій «художній образ» і «сценічний образ», стало представлення авторського розуміння цих понять.

3. Важливим аспектом роботи є аналіз зарубіжних праць з проблеми дослідження, тож вважаємо, що робота значно виграла б, якби ідеї зарубіжних науковців щодо формування сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва було розглянуто більш системно.

4. Заслуговує на схвалення належна увага, що приділена дослідницею визначенню структурних компонентів сценічно-образної культури майбутнього вчителя-музиканта, проте вважаємо, що більш доречно було б виокремити діяльнісно-рефлексивний, а не творчо-діяльнісний компонент, що дозволило б акцентувати увагу на самоаналізі майбутніх учителів музичного мистецтва щодо сформованості у них сценічно-образної культури.

5. Високо оцінюючи науковий доробок здобувачки, все ж вважаємо, що дисертація набула б більшої довершеності, якби в ній було представлено модель формування сценічно-образної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, де завдяки виокремленню, наприклад, цільового,

змістового, процесуального та результативно-оцінювального блоків, безперечність системності проведеного дослідження виглядала більш доказово.

Зазначені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, якій притаманні оригінальність, наукова новизна та практична значущість, високий теоретичний рівень, глибина наукових підходів до визначення педагогічних умов та методичного забезпечення процесу формування сценічно-образної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки.

Загальні висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Враховуючи актуальність досліденої проблеми, наукову новизну положень дисертації, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їх теоретичну і практичну значущість, вважаємо, що дисертація «Методика формування сценічно-образної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки» подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Науки про освіту (Освітні, педагогічні науки) Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, відповідає вимогам пунктів 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 30.12.2015, № 943 від 20.11.2019) та Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а її авторка, Наталія Леонідівна Косінська, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Науки про освіту (Освітні, педагогічні науки) Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук, професор
кафедри музичного мистецтва та
методики музичного виховання
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка

 Алла РАСТРИГІНА

Підпис Алли РАСТРИГІНОЇ засвідчує

Проректор з наукової роботи

 Сергій МИХИДА

*Відгук офіційного опонента
документа. Голова спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.003
26.02.2021 р.
Міхіда (І.І.Хорунжий)*